

ANDT-plan

För högstadieskolor i Nyköpings kommun
2017-2019

En del i arbetet för att minska bruket av alkohol, narkotika,
dopning och tobak i Nyköping

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
1. Inledning.....	3
Vision	3
Mål.....	3
Definitioner	4
Lagstiftning	4
2. Förebyggande arbete	6
Identifiering av risk- och skyddsfaktorer	6
ANDT i undervisningen.....	7
Förebyggande arbete på Nyköpings högstadieskolor	8
3. Handlingsplaner vid bruk eller misstanke om bruk.....	11
Alkoholpåverkad elev på skoltid/skolområdet samt misstanke om alkoholmissbruk.....	12
Misstanke om att elev brukar narkotika/dopningsmedel.....	15
Bruk av tobak under skoltid/på skolområde	18
Urinprov.....	20
4. Frågor och svar	23

Bilaga

Tips på länkar, material och källor kring ANDT

1. Inledning

Högstadietiden är en tid då många ungdomar kommer i kontakt med alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Användning och hantering av ANDT-preparat orsakar inte bara ohälsa, skador och problem för eleven och dess familj. Även skolans miljö påverkas negativt med tanke på övriga elevers studier och trygghet, personalens fysiska och psykiska arbetsmiljö samt säkerheten generellt.

Skolan vill och ska, tillsammans med elever och föräldrar (se definition nästa sida), arbeta för att alla elever får en högstadietid fri ifrån dessa preparat. Detta är alla högstadieskolor i Nyköping eniga om. Skolorna tar tillsammans med socialtjänsten, Polisen och kommunens preventionssamordnare aktivt ställning mot ANDT-preparat bland ungdomar. Denna ANDT-plan har arbetats fram med syftet att förebygga, upptäcka och ingripa mot användning och missbruk av ANDT-preparat. Planen utgår från gällande lagstiftning. Skolan räknas som en arbetsplats med samma krav och skyldigheter som andra arbetsplatser och skall därför vara fri från alkohol, narkotika, dopning och tobak. Planen innehåller en kombination av tydliga regler, konsekvenser, omtanke och stöd för att förhindra bruk av ANDT-preparat bland elever. Alla elever, föräldrar och skolpersonal ska känna sig trygga i att skolan erbjuder en miljö där varje elev ges möjligheter till god social utveckling, god kunskapsutveckling samt ökar elevernas välmående. Vid misstanke eller konstaterat bruk samarbetar skolan med föräldrar, socialtjänsten och i vissa fall polisen. Föräldrar är mycket viktiga i arbetet kring en elev och därför är skolans ambition att samarbeta med föräldrarna under hela skoltiden.

För att planen ska uppfylla sitt syfte krävs att skolans personal har kännedom om planen och dess innehåll. Planen behöver introduceras för alla nya medarbetare samt diskuteras återkommande i personalgruppen. Även berörda personalgrupper inom polis och socialtjänst ska känna till planen och dess rutiner för samverkan.

Vision

Visionen är att ungdomarna i Nyköpings kommun ska må bra och ha en så god självkänsla att de inte tycker sig behöva någon form av ANDT.

Mål

- Att minska tobaksbruket bland eleverna
- Att alkoholdebuten senareläggs
- Att minska antalet ungdomar som provar och brukar dopningsmedel och narkotika
- Att medvetandegöra och väcka goda krafter hos alla som arbetar med ungdomarna
- Att på skolan ha nolltolerans för bruk av tobak, alkohol, dopning och narkotika

Syfte

- Att högstadieskolorna ska bedriva ett likartat förebyggande arbete
- Att högstadieskolorna ska agera enligt samma rutiner vid misstanke eller uppenbart bruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak bland elever

Definitioner

I denna plan definierar vi ANDT-preparaten enligt nedan;

- Med alkohol avses alkoholhaltig dryck/vätska. Med narkotika avses narkotikaklassade preparat, receptbelagd medicin utan giltigt recept, sniffning, substans klassad som hälsofarlig vara eller andra jämförbara substanser. Med dopning avses prestationshöjande medel/dopningsmedel eller andra jämförbara substanser. Med tobak avses här; Cigaretter, E-cigaretter, vattenpipa, cigariller, snus, råttobak och andra preparat innehållandes tobak eller nikotin. Även nikotinfritt snus omfattas av definitionen.
- I planen används begreppet "droger" som ett samlingsnamn för dopning och narkotika.
- Med missbruk avses all användning av droger.
- Med förälder avses vårdnadshavare, god man eller annan vuxen ställföreträdare för barnet.

Lagstiftning

ANDT-planen samt Plan för tobaksfri skoltid baseras på bland annat följande konventioner och svenska lagar;

- Enligt FN:s barnkonvention är skolan skyldig att skydda barn och ungdomar ifrån droger.
- Enligt WHO:s tobakskonvention ansvarar kommunen för att skolan arbetar för att miljöerna blir helt tobaksfria och att personalen utbildas i tobaksförebyggande arbete och tobaksavvänjning.
- Enligt tobakslagen (1993:581) är det inte tillåtet att röka inom skolans område (både inomhusmiljöer och utomhusmiljöer där barn vistas ska vara rökfria). Vidare har arbetsgivaren ett ansvar för att arbetsmiljön ska vara rökfri.
- Enligt skollagen (2010:800) skall skolan motverka missbruk av droger och tobak.
- Enligt socialtjänstlagen (2001:453) har skolan skyldighet att göra en anmälan om en elev misstänks missbruka.
- Enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) är inte alkohol förenligt med en god arbetsmiljö och alkohol får därför inte förtäras i skolans lokaler under skoltid. Alkohol får inte heller förvaras i skolan. Lagen säger även att ohälsa och olycksfall, bland annat orsakade av droger, skall förebyggas.
- Enligt alkohollagen (2010:1622) skall omyndiga skyddas ifrån alkohol och överlåtelse av alkohol är inte tillåten.

- Enligt narkotikastrafflagen (1968:64) är all befattning med narkotikaklassade preparat kriminaliserat och detta gäller även egen konsumtion. All användning av narkotika jämförs med missbruk. Polis kan ta initiativ till drogtest även utan förälders medgivande.
- Enligt dopningslagen (1991:1969) är all icke medicinsk befattning med dopningsklassade preparat kriminaliserat och detta gäller även egen konsumtion.
- Enligt lagen om förstörande av vissa hälsofarliga varor (2011:111) har Polisen rätt att omhänderta och förstöra vissa hälsofarliga varor.

2. Förebyggande arbete

Identifiering av risk- och skyddsfaktorer

Förebyggande arbete innebär att minimera risken för ohälsa (här; minimera risken för att eleverna brukar tobak, alkohol och andra droger). För detta krävs kunskap om vilka faktorer som påverkar beteendet negativt respektive positivt, de så kallade risk- och skyddsfaktorerna. En riskfaktor för ett visst beteende är en egenskap, händelse, förhållande eller process som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall. Skyddande faktorer är egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall.

Här är några exempel på faktorer som påverkar barn och ungas hälsa (och bruket av tobak, alkohol och andra droger):

Skyddsfaktorer

- Stöd från förälder/vårdnadshavare
- Skolnärvaro
- Skolframgång
- Trivsel i skolan
- Goda sociala relationer
- Positiv förstärkning av lärare
- Tydlighet (regler, krav, förväntningar, struktur i skolvardagen)
- Strukturerad och innehållsrik fritid
- Dialog mellan skola och förälder

Risikfaktorer

- Bristande intresse generellt
- Minskad motivation för skolarbetet
- Avsaknad av fritidsverksamheter
- Försämrade skolresultat
- Upprepad ogiltig frånvaro
- Aggressivitet och våldshandlingar
- Rökning (riskfaktor för narkotikaanvändning)
- Avsaknad av social kontroll/sociala kontrollmekanismer
- Avsaknad av omsorg

Källa: *Barnens behov i centrum*, Socialstyrelsen (2015) samt *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016 – 2020*, Regeringskansliet.

Risikfaktorerna behöver inte vara tecken på att eleven använder droger men med en kontrollerad uppföljning av exempelvis skolprestation, närvaro och elevens välmående ökar chansen för att sätta in stödjande insatser oavsett bakomliggande orsak. Det finns även skäl till att även arbeta omvänt, det vill säga att identifiera och följa upp elever som exempelvis röker. Detta då tobaksbruk är ett riskbeteende som kan vara tecken på att eleven mår dåligt och/eller har andra typer av bekymmer.

ANDT i undervisningen

Enligt Skolverket har alla elever rätt till att kunskapsområden som exempelvis tobak, alkohol och andra droger integreras i olika ämnen. Enligt läroplanen ska eleverna kunna använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden¹. Det finns dock inget tydligt samband mellan enbart ökad kunskap kring ANDT och användning av preparaten. Kunskap som förmedlas med skrämselfnivå har till och med visat motsatt effekt, det vill säga att konsumtionen av exempelvis alkohol ökat. Däremot har studier visat att *inställningen* till ANDT minskat användningen, vilket skolans undervisning kan påverka. Det är därför viktigt att undervisningen inte enbart ger eleverna kunskapspåfyllning. Moment innehållandes diskussioner och övningar som skapar delaktighet, engagemang och tankeutbyte är viktigt att ge stort utrymme för².

Länsstyrelsen i Dalarna har tillsammans med Borlänge kommun tagit fram ett metodmaterial för skolans ANDT-undervisning. Metodmaterialet (som är utvärderat av forskare) heter *ANDT på schemat* och innehåller fakta, referenser och litteraturtips för planering av undervisningen. Det är öppet för vem som helst att använda materialet och det finns en webbplats där allt finns samlat digitalt³. Kritisk källgranskning är utgångspunkten i materialet och undervisningen föreslås utgå från följande sju grundläggande frågeställningar:

1. Hur har bruket av ANDT-produkter sett ut historiskt kontra nutid?
2. Hur påverkas närsamhället och individerna där ANDT-produkterna produceras?
3. Hur påverkar framställningen av ANDT-produkter miljön lokalt och globalt?
4. Vad säger lagar och regler om bruk och hantering av ANDT-produkter?
5. Hur marknadsförs ANDT-produkter?
6. Vilka konsekvenser får ANDT-bruk för individen och omgivningen, ekonomiskt och socialt?
7. Vad händer i kroppen när du använder ANDT-produkter?

---

¹ Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Skolverket 2011 (reviderad 2016).

² Undervisning om alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT), Skolverket 2013.

³ <https://www.drugsmart.com/andt>

Förebyggande arbete på Nyköpings högstadieskolor

Rektorerna på Nyköpings högstadieskolor har enats om att det förebyggande arbetet ska utgöras i form av: undervisning, stödjande verksamhet och samverkan.

Undervisning

Undervisningen ska innehålla både faktakunskap och moment med diskussioner och övningar som skapar delaktighet, engagemang och tankeutbyte. För att kvalitetssäkra undervisningens innehåll är de sju frågeställningarna i "ANDT på schemat" bra att utgå från. Önskvärt är också att det finns en plan för *vad* som tas upp i *vilken* årskurs samt att de metoder och det material som används är granskade och rekommenderade av nationella myndigheter och/eller forskare. Skolorna ser att "ANDT på schemat" är en bra inspirationskälla för hur ANDT-undervisningen ska utformas.

Stödjande verksamhet och samverkan mellan olika professioner

Elevhälsan ska via hälsofrämjande och förebyggande insatser bidra till att skapa miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Elevhälsan kan på en övergripande nivå vara ett resursstöd i undervisningen om exempelvis ANDT. Vid behov erbjuds elever tobaksavvänjning via enskilda samtal, gruppverksamhet och/eller med hänvisning till andra stödverksamheter och kontaktkällor. Vid misstanke eller uppenbart bruk av alkohol och andra droger finns det särskilda rutiner (läs mer under avsnittet Handlingsplaner).

Både personal, elever och föräldrar kan vända sig till elevhälsan för att få råd och handledning om det finns en känsla av oro för en elev. Det går också bra att vända sig till polisen och socialtjänstens ungdomsstödjare. Skolledning, elevhälsa, socialtjänst och polis samverkar i förebyggande syfte genom exempelvis regelbundna möten (SSP – skola, socialtjänst och polis).

Samverkan med föräldrar

Samverkan med föräldrar är mycket betydelsefullt i det förebyggande arbetet. Föräldrar bör informeras om skolans förebyggande arbete, rutiner och gällande policys samt ha möjlighet att enkelt komma i kontakt med skolan för frågor och funderingar. Föräldrar bör få information om exempelvis nya/aktuella droger som drabbar Nyköping samt få råd om hur de kan bemöta sina barn i frågor om tobak, alkohol och andra droger. Här kan socialtjänsten vara behjälplig. I brist på föräldramöten kan information och dialog ske via epost, hemsida och webportal eller motsvarande. Ett annat sätt är att bjuda in till öppna informationskvällar i samverkan med exempelvis polisen och socialtjänsten. Respektive skola har ansvar för att kommunikationen med föräldrar fungerar. Rutiner för hur och när föräldrar kontaktas vid misstanke eller uppenbart bruk av alkohol eller andra droger beskrivs under avsnittet Handlingsplaner.

Tobaksfri skoltid på Nyköpings högstadieskolor

Som en del i det tobaksförebyggande har samtliga högstadieskolor enats om att införa tobaksfri skoltid⁴. Med tobaksfri skoltid menas att inget tobaksbruk bland eleverna ska förekomma under skoltid⁵. Syftet är att minska risken för att någon ofrivilligt utsätts för tobaksrök och att tobaksanvändningen bland eleverna på sikt ska upphöra. Att inte komma i kontakt med tobak ser skolorna dessutom som en framgångsfaktor för att minimera nyrekryteringen av tobaksbrukande elever. Rektorn ansvarar för att planen följs samt att arbetet och resultatet av planen årligen följs upp och utvärderas. Under avsnittet *Handlingsplaner* finns det beskrivet hur personalen ska agera om någon elev brukar tobak. Hur det förebyggande arbetet ska bedrivas ansvarar respektive skola för. Ramarna för arbetet är dock gemensamma och beskrivs under avsnittet *Förebyggande arbete*.

Tobaksfri skoltid gäller inte skolans personal. Tobaksbruk under anställdas arbetstid hanteras (utöver arbetsmiljölagen och tobakslagen) av enskild arbetsplats. Däremot bör personalen i allra högsta grad undvika tobaksanvändning i närheten av eleverna för att inte ge eleverna dubbla budskap kring en tobaksfri miljö. Nyköpings kommun har sedan 2009 rökfri arbetstid, vilket innebär att anställda inte får röka på arbetstid.

Vad gäller kring tobaksfri skoltid?

- Tobaksfri skoltid innebär att inget tobaksbruk bland elever på högstadieskolorna i Nyköping ska förekomma under skoltid.
- Skolan ska bedriva tobaksförebyggande arbete via ordinarie undervisning
- Skolan ska erbjuda tobaksavvänjning till elever som vill sluta röka eller snusa.
- Inga askkoppar ska finnas på skolans område.
- Tydliga skyltar om tobaksfri skoltid ska finnas uppsatta på skolans område och vid entréer.
- Rektorn ansvarar för att all skolpersonal känner till riktlinjerna för tobaksfri skoltid.
- Respektive mentor/handledare ansvarar för att klassens elever och dess vårdnadshavare känner till riktlinjerna för tobaksfri skoltid.
- Rektorn ansvarar för att planen följs av skolan, att förutsättningar för att följa planen finns samt att arbetet och resultatet av planen årligen följs upp och utvärderas.

---

⁴ Med tobak avses här cigaretter, E-cigaretter, vattenpipa, cigariller, snus, råttobak och andra preparat innehållandes tobak eller nikotin. Även nikotinfritt snus omfattas av definitionen.

⁵ Med skoltid inkluderas även idrottsdagar, klassresor, studiebesök, praktik etc.

Implementering av tobaksfri skoltid

För att få genomslag är det viktigt att personal, elever och föräldrar känner till planen. Tobaksfri skoltid ska av detta skäl årligen diskuteras på föräldramöten, personalmöten samt elevråd. Det är också viktigt att det sker ett förebyggande arbete för att minska andelen elever som börjar röka samt att det finns stöd för de elever som vill sluta använda tobak.

För att säkerställa att det finns god kännedom om riktlinjerna samt för att upprätthålla en tobaksfri skoltid kan följande punkter ses om en checklista för implementering:

- Informera all personal om riktlinjerna och diskutera fram rutiner för hur förälder och elever ska få informationen om planen. Även rutiner för uppföljning bör tas fram.
- Informera föräldrar (föräldramöten, nyhetsbrev, epost, skolportal).
- Informera eleverna. Håll gärna en dialog med elevrådet.
- Publicera riktlinjerna på skolans externa hemsida samt webportal.
- Översätt till fler språk om så behövs och finns möjlighet till.

Exempel på hur riktlinjerna för tobaksfri skoltid kan implementeras på skolan:

Skola: Ansvarig för ifyllnad och tillgänglighet för skolpersonal:			
Så här informerar vi om tobaksfri skoltid			
	Personal	Elever	Vårdnadshavare
Augusti	Hur: muntlig information på personalmöte samt mailutskick När: vecka x Kommunen/polisen bjuds in för en dragning (boka tid!). Ansvar: rektor		Hur: information via mail. Bifoga pdf samt länk till skolans/kommunens hemsida. När: vecka X Ansvar: respektive mentor/handledare.
September		Hur: elevråd, hälsosamtal När: vecka x Ansvar: person x	Hur: föräldramöten När: vecka x Ansvar: rektor/mentor
Oktober			
November			
December			
Januari			Hur: utvecklingssamtal När: vecka x
Osv.....			Ansvar: mentor

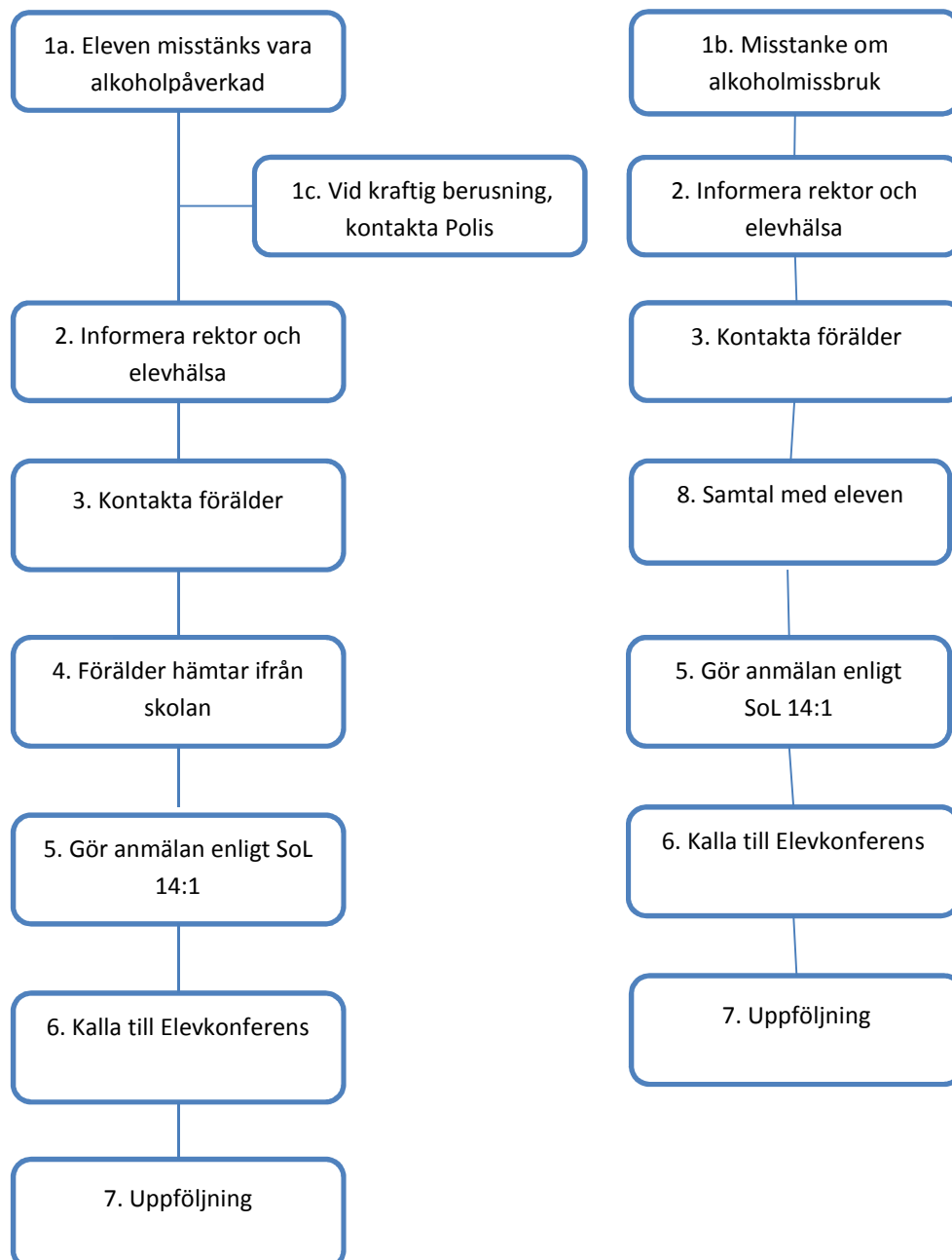
3. Handlingsplaner vid bruk eller misstanke om bruk

Handlingsplanerna beskriver hur skolpersonal bör hantera följande situationer bland eleverna:

- Uppenbart alkoholpåverkad elev på skoltid/skolområde samt misstanke om alkoholmissbruk
- Misstanke att elev brukar narkotika/dopningsmedel
- Bruk av tobak under skoltid/på skolområde

Respektive flödesschema beskriver vem som ansvarar för vad samt i vilken ordning åtgärder och agerande skall ske. Varje ruta har en siffra, vilken hänvisar till en utförligare beskrivning i löpande text.

Alkoholpåverkad elev på skoltid/skolområdet samt misstanke om alkoholmissbruk

1a. Eleven misstänks vara alkoholpåverkad

Personal får misstanke om eller på annat sätt kännedom om att en elev är påverkad av alkohol på skoltid/skolområdet. Detta gäller även elever som är märkbart bakfulla och/eller luktar alkohol.

1b. Misstanke om alkoholmissbruk

Misstanke alkoholmissbruk kan till exempel baseras på att skolpersonal får information av en annan elev eller att skolpersonal genom egna iakttagelser fått misstankar. Ofta kan de handla om en känsla av att det inte står rätt till med en elev, men att man inte har konkreta "bevis".

1c. Vid kraftig berusning kontakta Polis

Är eleven så påverkad att ni behöver hjälp av Polisen för att hantera situationen akut? Går det inte att samtala med eleven, om du är orolig för elevens akuta hälsa och säkerhet eller om situationen är hotfull eller våldsam, ring 112.

2. Informera rektor och elevhälsa

I detta läge bör kontakt tas med rektor/elevhälsa för samråd. Därefter tas beslut om fortsatta åtgärder.

3. Kontakta förälder

Förälder skall alltid kontaktas när skolan misstänker att en elev är påverkad av alkohol. Rektor ansvarar för att detta görs.

4. Förälder hämtar ifrån skolan

I de fall där eleven är påverkad gäller att förälder kontaktas omgående för att hämta eleven ifrån skolan. Det är rektors ansvar att agera utifrån vad som behövs med hänsyn till elevens, andra elevers och personalens trygghet.

Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektor besluta om omedelbar avstängning av en elev enligt 5 kap. Skollagen (2010:800). Rektorns beslut om omedelbar avstängning får inte avse längre tid än en vecka.

Det är även rektors ansvar att besluta om vidare åtgärder och insatser till eleven, detta görs i relation till föräldern.

5. Gör anmälan enligt SoL 14:1

Beslut tas om anmälan jämlikt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen (2001:453). Alla som arbetar inom skolverksamhet har en enskild skyldighet att anmäla missförhållanden som rör barn. Skolan ska ha rutiner kring hur en orosanmälan görs.

Här kan du läsa hur en orosanmälan kan gå till: <https://orosanmalan.se/>

6. Kalla till elevkonferens

Rektor kallar till elevkonferens med elev, förälder, mentor/handledare och elevhälsa.

Ett åtgärdsprogram avseende både den studiemässiga och den sociala tillvaron upprättas i samarbete med elev och förälder. Samordning bör ske med socialtjänst i de fall de är inkopplade.

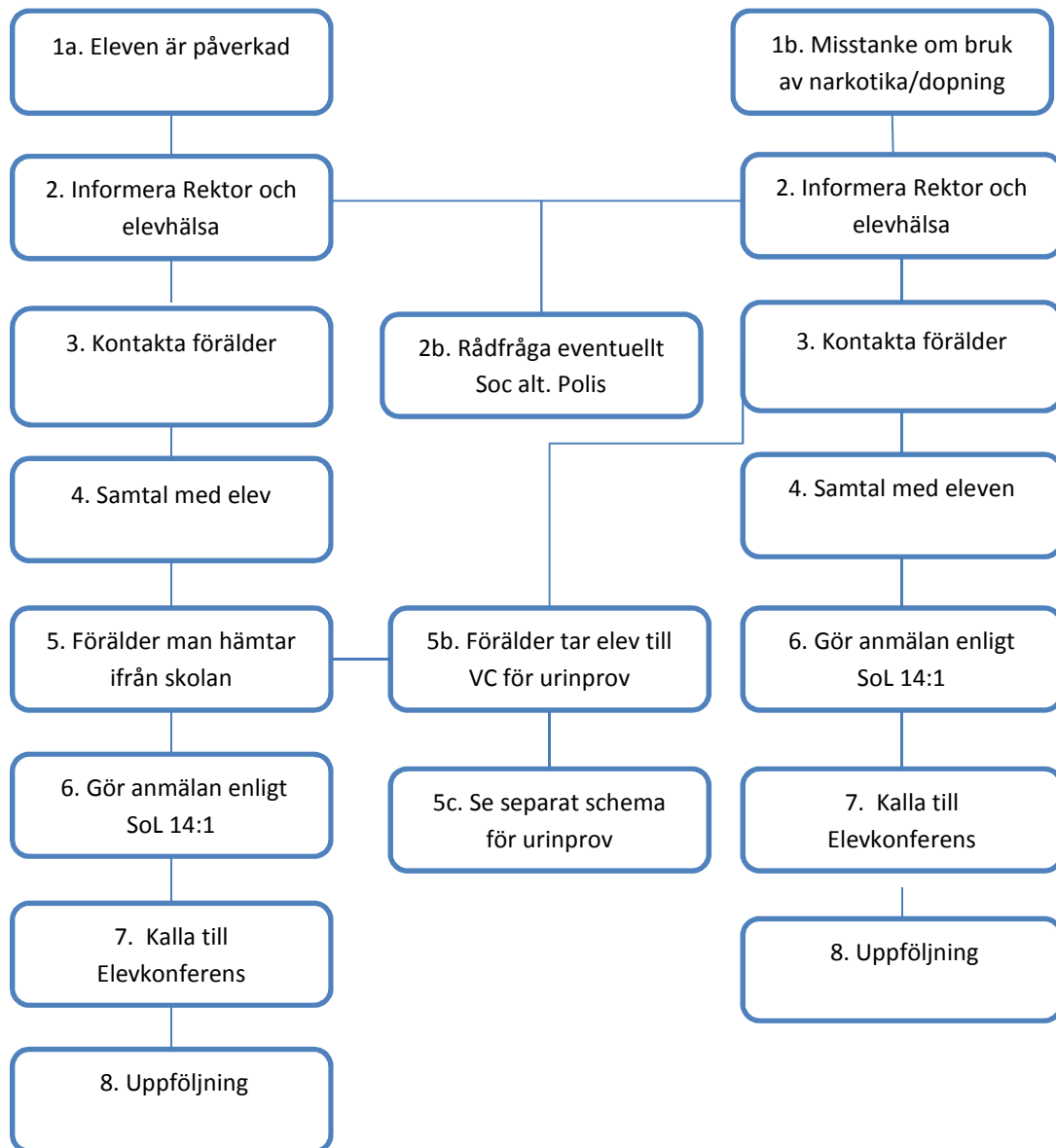
7. Uppföljning

Rektor tillsammans med förälder tar ansvar för att samordna insatser och uppföljning runt eleven.

8. Samtal med elev

Det första samtalet ger eleven en möjlighet att delge sin reaktion på misstanken. Det är viktigt att mentor/handledare/elevhälsa/rektor i ett samtal förklarar för eleven så konkret som möjligt vad det är som föranleder misstanken samt vad som kommer att hända härnäst. Rektor ansvarar för att detta samtal sker. Föräldern bör vara med på detta samtal.

Misstanke om att elev brukar narkotika/dopningsmedel

1a. Eleven är påverkad

Personal bedömer att eleven är påverkad av någonting. Går det inte att samtala med eleven eller om situationen är hotfull eller våldsamt, ring 112.

1b. Misstanke om bruk av narkotika/dopningsmedel

Misstanke om bruk narkotika/doping kan till exempel baseras på att skolpersonal får information av en annan elev eller att skolpersonal genom egna iakttagelser fått misstankar. Ofta kan de handla om en känsla av att det inte står rätt till med en elev, men att man inte har konkreta "bevis".

2. Informera rektor och elevhälsa

I detta läge ska kontakt tas med rektor (i första hand) och/eller elevhälsa (i andra hand) för samråd. Därefter tas beslut om fortsatta åtgärder.

2b. Rådfråga eventuellt Soc. Alt Polis

Ibland kan man som personal behöva stöttning i att värdera sina iakttagelser. Kan det du ser vara en påverkad elev? Samt att man kan behöva fråga om råd i hur man skall agera. Vid samtal med polis betänk att polisen har absolut anmälningsplikt. Du kan till exempel ringa anonymt och rådfråga.

Polisen kontaktas via telefon 114 14. Socialtjänstens ungdomsstödjare kan ni komma i kontakt med via kommunens växel 0155-24 80 00.

3. Kontakta förälder

Föräldrar skall alltid kontaktas när skolan misstänker att en elev är påverkad eller misstänker att eleven brukar narkotika eller doping. Rektor ansvarar för att detta görs.

4. Samtal med elev

Det första samtalet ger eleven en möjlighet att delge sin reaktion på misstanken. Det är viktigt att mentor/handledare/elevhälsa/rektor i ett samtal förklarar för eleven så konkret som möjligt vad det är som föranleder misstanken samt vad som kommer att hända härnäst. Rektor ansvarar för att detta samtal sker. Föräldern bör vara med på detta samtal. Informera föräldern om möjligheten att ta urinprov på vårdcentral.

5. Förälder hämtar ifrån skolan

I de fall där eleven är påverkad gäller att förälder kontaktas omgående för att hämta eleven ifrån skolan. Det är rektors ansvar att agera utifrån vad som behövs med hänsyn till elevens, andra elevers och personalens trygghet.

Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektor besluta om omedelbar avstängning av en elev enligt 5 kap. Skollagen (2010:800). Rektorns beslut om omedelbar avstängning får inte avse längre tid än en vecka.

Det är även rektors ansvar att besluta om vidare åtgärder och insatser till eleven, detta görs i relation till föräldern.

5b. Förälder tar elev till Vårdcentral för urinprov

Föräldern bör skyndsamt ta med eleven till deras vårdcentral och be om ett urinprov. Föräldern kan ta med eleven till vårdcentralens ordinarie "drop-in"-tider på provtagningen och få ett gratis urinprov i Nyköping. Hör eleven till Stadsfjärdens vårdcentral så bokar man där tid hos en läkare.

Behövs fler urinprov krävs en remiss ifrån socialtjänsten. Detta fås exempelvis genom att förälder ringer till socialtjänstens mottagningsenhet för ungdomar (ring via växeln 0155-24 80 00) och ansöker om detta.

5c. Se separat schema för urinprov

Se sid. 20.

6. Gör anmälan enligt SoL 14:1

Beslut tas om anmälan jämlikt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen (2001:453). Alla som arbetar inom skolverksamhet har en enskild skyldighet att anmäla missförhållanden som rör barn. Skolan ska ha rutiner kring hur en orosanmälan görs.

Här kan du läsa hur en orosanmälan kan gå till: <https://orosanmalan.se/>

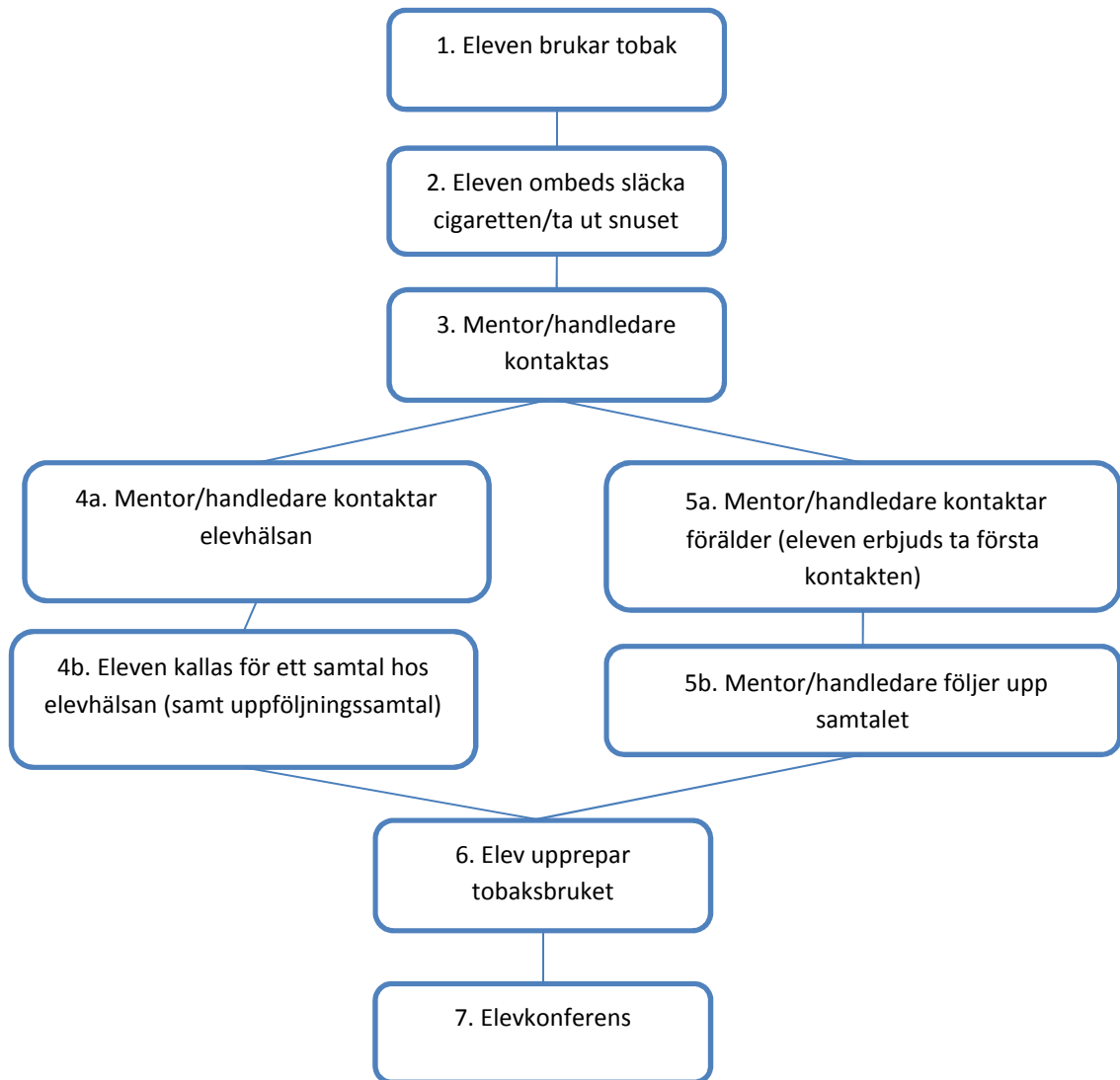
7. Kalla till elevkonferens

Ett åtgärdsprogram och/eller en handlingsplan avseende både den studiemässiga och den sociala tillvaron upprättas i samarbete med elev och förälder. Samordning bör ske med socialtjänst i de fall de är inkopplade. Rektor är ansvarig för att detta sker.

8. Uppföljning

Rektor och förälder tar ansvar för att samordna insatser och uppföljning runt eleven.

Bruk av tobak under skoltid/på skolområde

1. Eleven brukar tobak

Om en elev brukar tobak är det all personals ansvar att agera. Att endast ett fåtal gör det blir verkningslöst.

2. Eleven ombeds fimpa cigaretten eller ta ut snusen (av den personal som upptäcker)

Eleven påminns samtidigt om att skolan har tobaksfri skoltid.

3. Mentor/handledare kontaktas

Elevens mentor/handledare ska informeras snarast möjligt av den som upptäckt eleven.

4a. Mentor/handledare kontaktar elevhälsan

4b. Eleven kallas för samtal hos skolhälsovården samt uppföljning

Eleven kallas till skolsköterska och/eller kurator för samtal kring tobaksanvändning, där tobaksavvänjningsstöd ska erbjudas. Ett uppföljande samtal ska erbjudas eleven.

5a och 5b. Mentor/handledare kontaktar förälder samt följer upp

Mentor/handledaren ansvarar för att förälder kontaktas. Eleven ska alltid erbjudas ta första kontakten för att förklara vad som hänt och att mentor/handledare kommer ta kontakt. Mentor/handledare ansvarar för att informera att eleven brutit mot skolans riktlinjer för tobaksbruk. Föräldern påminns/informeras om planen och en lösning på problemet diskuteras fram. Föräldern föreslås kontakta elevhälsan för stöd i hur hantera situationen. Uppföljning med föräldern sker via utvecklingssamtalet eller vid ett separat tidsbestämt tillfälle.

6. Eleven upprepar tobaksbruket

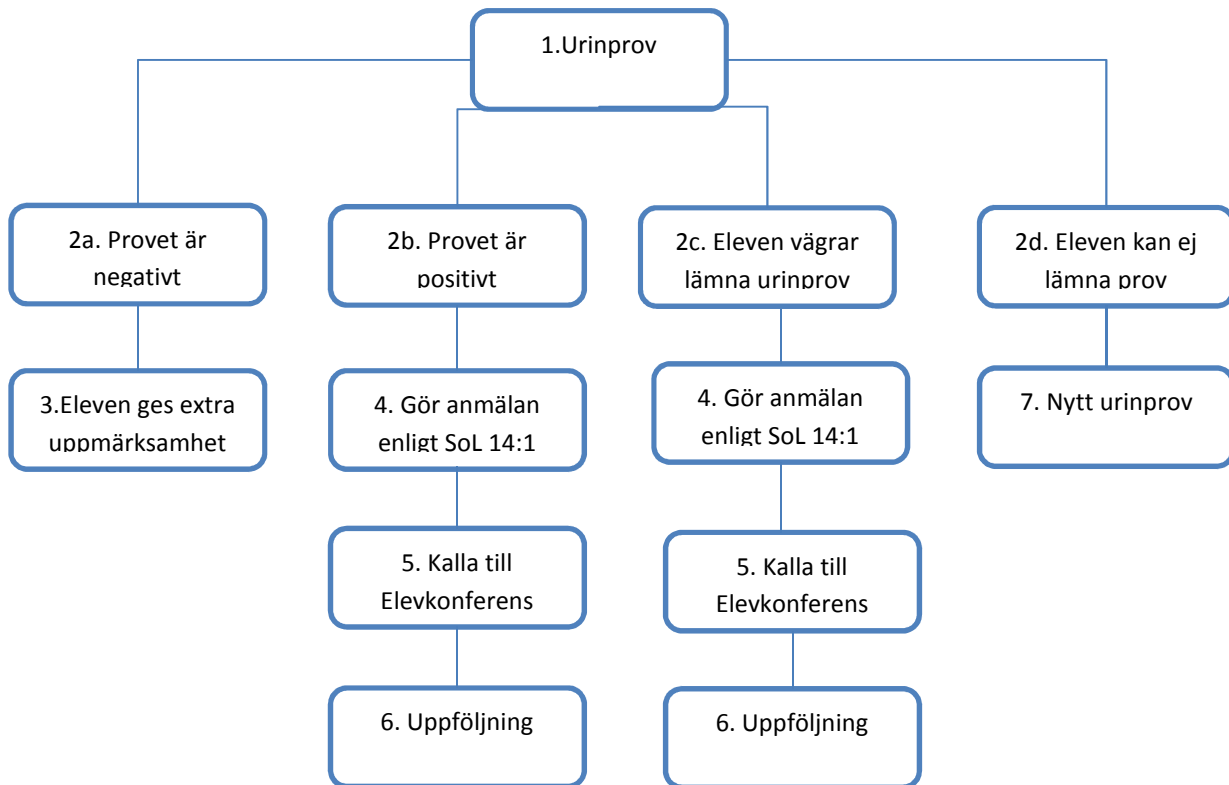
Eleven ombeds släcka cigaretten, ta ut snusen samt påminns åter om skolans riktlinjer kring tobaksfri skoltid.

7. Elevkonferens

Om en elev vid upprepade tillfällen röker eller snusar på skoltid kallas eleven och föräldern till samtal med rektor och elevhälsa.

Skola och förälder kommer gemensamt överens om hur eleven fortsättningsvis skall hanteras i relation till tobaksbruket.

Urinprov

1. Urinprov

Beslut om att urinprov ska tas fattar förälder eller av rektor inför frivilliga prov. Urinprov tas antingen på vårdcentral eller av skolsköterska. Läs mer under Frågor och svar.

När en förälder tar med eleven till vårdcentral för urinprov förutsätts föräldern kommunicera resultatet till skolan.

Punkterna nedan baseras på att föräldern delger skolan resultatet ifrån provtagningen. Om förälder inte återkopplar till skolan agerar skolan utifrån sin misstanke om bruk.

2a. Provet är negativt

Eleven har lämnat de urinprov som överenskommits och resultatet påvisar ingen förekomst av droger. Beroende på den problembild som eleven uppvisat övervägs behovet av andra åtgärder. Att

ett urinprov är negativt behöver inte betyda att eleven är helt drogfri. Vissa droger, som Spice, syns sällan på urinprov. Olika droger lämnar dessutom kroppen olika fort.

2b. Provet är positivt

Resultatet visar att eleven har förekomst av en eller flera droger i kroppen. Samtal hålls med eleven som även informeras om fortsatta åtgärder från skolans sida.

Det är rektors ansvar att agera utifrån vad som behövs med hänsyn till elevens, andra elevers och personalens trygghet.

Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektor besluta om omedelbar avstängning av en elev enligt 5 kap. Skollagen (2010:800). Rektorns beslut om omedelbar avstängning får inte avse längre tid än en vecka.

Det är även rektors ansvar att besluta om vidare åtgärder och insatser till eleven, detta görs i relation till förälder.

Är urinprovet positivt skickar vårdcentralen en orosanmälan till socialtjänsten. Socialtjänsten agerar då utifrån de lagar, förordningar och rutiner som gäller.

2c. Eleven vägrar lämna urinprov

Det går inte att tvinga någon till provtagning. Endast polisen har sådana befogenheter om polisen fattar misstanke om narkotikapåverkan. Eleven informeras då om att detta innebär att misstanken kvarstår och andra åtgärder kommer att vidtas. Ett åtgärdsprogram avseende både den studiemässiga och den sociala tillvaron upprättas i samarbete med elev och förälder. Samordning bör ske med socialtjänst i de fall de är inkopplade.

2d. Eleven kan ej lämna prov

Ibland är det svårt för en elev att lämna ett urinprov. Eleven skall då lämna ett nytt prov inom kort.

3. Eleven ges extra uppmärksamhet

Eleven kanske inte var påverkad och/eller känner sig orättvist behandlad. Eleven kanske var påverkad men fick ändå ett negativt prov. Regelbunden uppföljning av studieresultat och närvaro sker i nära samarbete med förälder.

4. Gör en anmälan enligt SoL 14:1

Beslut tas om anmälan jämlikt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen (2001:453). Alla som arbetar inom skolverksamhet har en enskild skyldighet att anmäla missförhållanden som rör barn. Skolan ska ha rutiner kring hur en orosanmälan görs.

Här kan du läsa hur en orosanmälan kan gå till: <https://orosanmalan.se/>

5. Kalla till elevkonferens

Ett åtgärdsprogram avseende både den studiemässiga och den sociala tillvaron upprättas i samarbete med elev och förälder. Samordning bör ske med socialtjänst i de fall de är inkopplade.

6. Uppföljning

Rektor och förälder tar ansvar för att samordna insatser och uppföljning runt eleven. Detta innebär att rektor/elevhälsa tar över ansvaret för eventuella vidare åtgärder i samverkan med förälder. Samråd sker vid behov med berörd mentor/handledare och/eller socialtjänst.

7. Nytt urinprov

Börja om i toppen av flödesschemat.

4. Frågor och svar

Får skolan utföra drogtest/urinprov på elev?

Skolinspektionen har tagit ställning till drogtest i skolan vid flera tillfällen. Så här tolkar myndigheten lagen;

”Drogtester är ett kroppsligt ingrepp och enligt grundlagen är alla medborgare skyddade mot påtvingade kroppsliga ingrepp. Det innebär att inga drogtest kan genomföras i skolan utan att det finns ett fullt och reellt samtycke från eleven, och som huvudregel även från elevens vårdnadshavare om eleven inte är myndig. En elev har alltid rätt att avstå från att delta i ett test utan att behöva förklara varför, även om man tidigare har samtyckt.

Skolan får inte använda våld, påtryckningar, hot om sanktioner eller andra metoder för att tvinga en elev att gå med på att göra ett drogtest.

Skolinspektionens rekommendation

Eftersom det är svårt att bedöma om ett drogtest faktiskt genomförs frivilligt – det vill säga med ett fullt och reellt samtycke, utan tvång – avråder Skolinspektionen från att genomföra drogtest i skolan.

Vid misstanke om drogmissbruk hos en elev bör skolan alltid ta kontakt med berörda myndigheter, som socialtjänsten, polisen och sjukvården.

Denna rekommendation avser endast drogtest av elever som skolan genomför och ansvarar för. På vissa skolor kan det förekomma att Riksidrottsförbundet genomför dopningstester utifrån uppdraget att motverka dopning bland idrottsutövare. Eftersom Riksidrottsförbundets uppdrag att genomföra dopningstester grundar sig på ett annat regelverk och har ett annat syfte omfattas inte sådana tester av denna rekommendation. Under förutsättning att Riksidrottsförbundet följer de regler som gäller för dopningstester är det tillåtet att genomföra sådana under skoltid.”

Källa: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Rad-och-vagledning/Stallningstaganden/Drogtester/>

Är det tillåtet att visitera elevskåpen?

Elevskåpet är inte ett privat utrymme för eleven. Det är alltså tillåtet att öppna elevskåpen för visitation dock under förutsättning att eleverna har klart för sig under vilka premisser skåpen disponeras, det är olika mellan skolor. Skolan måste därför informera eleverna om att dessa utrymmen endast är avsedda för litteratur och skolhjälpmedel då de tilldelas. Viktigt att notera är dock att skolan vid visitation inte får öppna stängda väskor som förvaras i skåpen då de i sig är slutna förvaringsställen. Det är inte tillåtet för skolan att visitera elevskåp till vilka endast eleven själv har nyckel, eftersom skåpet då utgör ett slutet förvaringsställe. Beslut om att öppna skåp tas av rektor. Gör alltid ett avvägande om det är lämpligare att kontakta polisen än att själva öppna skåpet.

Är det tillåtet att kroppsvisitera en elev?

Enligt regeringsformen (RF 2 kap, 6 § och 12 §) är varje medborgare gentemot de allmänna skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång. Till det allmänna räknas även den offentliga skolan och tillhörande personal varför det inte är tillåtet.

Vilka regler gäller kring avstängning av elev?

Enligt Skollagen (2010:800) kan högstadieskolan vidta ett flertal åtgärder för elevernas tillrättaförande; utvisning ur undervisningssalen, kvarsittning, skriftlig varning, tillfällig omplacering och avstängning. Avstängd elev får inte få vistas på skolan.

Vad innebär egentligen tobakslagen?

Tobakslagen (1993:581) säger att rökning är förbjuden i alla lokaler som är avsedda för barn- och ungdomsverksamhet. Likaså är rökning förbjuden på skolgårdar och liknande ytor utomhus i anslutning till barn- och ungdomsverksamheter. Det är förbjudet att ha en anvisad plats för rökning på skolgården samt att hänvisa till områden i anslutning till skolan. Rökförbudet gäller dygnet runt. Det är rektor som är ansvarig för att lagen följs. Tillsynsansvaret ligger hos den kommunala tillsynsenheten, miljö och hälsoskyddsnämnden.

Skolornas gemensamma plan för tobaksfri skoltid beskriver hur överträdelse av lagen och/eller planens fastställda riktlinjer ska hanteras av skolpersonalen.

Tobakslagen innefattar inte snusning men tydliga riktlinjer kring detta är viktigt för skolans förebyggande arbete. Det finns i dagsläget ingen lagstiftning som reglerar rökning på *skoltid* endast *skolområde*.

Vad säger lagen om langning/innehav av alkohol, narkotika och dopning?

Langning av alkohol, narkotika och dopningspreparat är en kriminell handling och ska anmälas till polis av rektor. Elever under 20 år kan inte införskaffa alkohol utan att det föregåtts av langning, förutom öl upp till och med 3,5 % (det som tidigare kallades folköl), där gränsen är 18 år. På skolområdet är alkoholförtäring förbjuden.

Narkotiska preparat eller dopningpreparat (som ej föreskrivits av läkare) får enligt svensk lagstiftning inte användas eller innehas på skolområdet eller annan plats. Polisanmälan görs av rektor.

Är det tillåtet att skolan utför alkoholutandningsprov?

Alkoholutandningsprov kräver lagstöd för att få genomföras med hänsyn till bestämmelserna i 2 kap. 6 § RF om skydd mot påtvingat kroppsligt ingrepp men enligt skolinspektionen gäller detta bara skolor som finns i den offentliga förvaltningen det vill säga detta berör inte friskolor.

Hur kan skolan få till ett urinprov på en elev?

Det skolan kan göra är att be och/eller motivera föräldrar till att få till ett urinprov. Det skolan kan göra i övrigt är att göra orosanmälningar till socialtjänsten vilket i sin tur kan leda till urinprov i ett senare skede.

Om skolan gör en polisanmälan angående drogpåverkad elev kan polisen vid brottsmisstanke om drogpåverkan fatta ett beslut om urinprov i syfte att få bevis i förundersökningen.

Hur går förälder tillväga för att få till ett urinprov på sitt barn?

Denna text är baserad på Landstingets rutin drogtest av minderåriga.

En orolig förälder med barn som är folkbokförd i Nyköpings kommun kan vända sig direkt till sin vårdcentral där man är listad. Besöket bokas till distriktsköterska eller sjuksköterska. Denna samtalar med patienten/vårdnadshavaren och ordinerar lämpliga prover. Besöket är kostnadsfritt.

Vid negativt svar skickar ansvarig sköterska brevsvar till vårdnadshavare. Vid positivt svar skickas brevsvar till vårdnadshavare samt, enligt lag, meddelande till Socialförvaltningen.

Om barnet redan har PAL (Patientansvarig läkare) på annan klinik till exempel BUP, så är det deras läkare som ansvarar för provtagning och uppföljning. Kallelse till provtagning sker från ansvarig klinik.

Är personen under 18 år måste provtagningen vara begärd av vårdnadshavare eller socialförvaltning/polis. Ingen annan uppdragsgivare har rätt att kräva drogtest.

Denna rutin gäller gemensamt på vårdcentralerna Åsidan, Bagaregatan, Ekensberg, Din vårdcentral och Stadsfjärden.

På vårdcentralerna Åsidan, Bagargatan, Ekensberg och Stadsfjärden är det även möjligt att drogtesta elever som går på Nyköpings skolor där man misstänker missbruk även om de är skrivna på annan ort. Lämpligen väljer man väl då den vårdcentral som ligger närmast skolan. Detta kräver vårdnadshavares samtycke.

Behövs fler urinprov krävs en remiss ifrån socialtjänsten. Detta fås exempelvis genom att förälder ringer till socialtjänstens mottagningsenhet för ungdomar (ring via växeln 0155-24 80 00) och ansöker om detta. Förälder kan alltid vända sig till Polisen via telefon, 114 14, eller direkt till polisman för rådgivning. Är eleven skriven i en annan kommun kontakta den kommunen för information om rutinerna där.

Hur går en polisanmälan till?

Polisanmälan kan göras både via telefon, 114 14, eller direkt till en polisman. Polis är alltid skyldig att upprätta en anmälan när denne får kännedom om brott. Alla har rätt att göra polisanmälningar det vill säga man behöver inte vänta på beslut från rektor.

Polisen är skyldig att meddela förälder om personer under 18 år är misstänkta för brott om inte det är till men för utredningen, även socialtjänsten skall underrättas.

Hur går en anmälan till socialtjänsten till?

Alla som arbetar med barn och unga har anmälningsplikt vid oro till socialtjänsten (SoL 14:1). Rutiner hur detta skall ske skall finnas på alla skolor oavsett huvudman.

Här är Nyköpings kommuns sida om orosanmälningar och anmälningsplikt; <http://nyköping.se/Omsorg--hjalp/Barn-ungdom-och-familj/Anmalningsplikt/>

Ett tips är att ladda ner och läsa foldern "Till dig som är skyldig att anmäla oro för barn" utgiven av Socialstyrelsen. Den är enkel att googla fram eller så finns den här;

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-6-20>

Det finns även en informationsfilm som heter "Till dig som är anmälningskyldig. Den går att googla fram eller så finns den här;

<https://vimeo.com/116639905>

[Det går också att läsa om orosanmälan på sidan: https://orosanmalan.se/](https://orosanmalan.se/)

Skolpersonal kan alltid ringa till socialtjänsten och rådgöra. Kontakta antingen kommunens Ungdomsstödjare eller Mottagningsgruppen Ungdom via växel 0155-24 80 00.

Vilken personal ska rektor informera under ett pågående ärende?

Elevhälsan är en viktig grupp att informera vid pågående ärenden. Det är viktigt att personal som arbetar med berörd person har kunskap om att det pågår ett ärende och att personalen vet vem de kan vända sig till om det skulle uppstå några frågor. Det är inte alltid säkert att det är det bästa för eleven att all personal vet vad som framkommit i ärendet.

När har skolan rätt att få del av information från polis, socialtjänst och förälder kring en ungdom?

Polisen har en absolut underrättelseskyldighet gentemot socialförvaltningen men samma uppgifter, om de lämnas ut till skolan av polis eller socialtjänst, kan vara ett brott mot tystnadsplikten och inte omfattas av sekretessbrytande regler i Offentlighets och sekretesslagen. Om föräldern samtycker till att lyfta sekretessen kring ungdomen kan detta ge skolan rätt till att ta del av informationen kring ungdomen.

På vilket sätt kan polisen stötta skolan och eleven i det efterföljande arbetet kring en elev vid konstaterat bruk droger?

Polisen utreder brottet och lämnar vidare utredningen till åklagaren. Polisen kan alltid ta emot nya anmälningar eller tips kring en elev. Om föräldern väljer att undanröja sekretessen så kan polisen delta vid efterföljande arbetet.

På vilket sätt kan socialtjänsten stötta skolan och eleven i det efterföljande arbetet kring en elev vid konstaterat bruk av droger?

På vilket sätt det är möjligt för socialtjänsten att stötta är individuellt från elev till elev. Det beror till exempel på om eleven/familjen har tidigare insatser, vilken inställning eleven/ föräldern har till att ta emot stöd. Skola, elev och förälder är alltid välkomna att kontakta antingen kommunens Ungdomsstödjare eller Mottagningsgruppen Ungdom via växeln 0155-24 80 00 vid frågor.

Vad är SSP?

SSP är en förkortning av ett mötesforum där Skola, Social och Polis medverkar. SSP är ett forum där man kan diskutera företeelser och problem som finns på skolan, enskilda elevers namn utlämnas inte i forumet. Syftet är att de olika aktörerna ska kunna rådfråga varandra och syftar till att få förståelse för andras organisationer och arbete med fokus på skolan och dess elever.

Vad är SIG?

SIG är en förkortning av, Social Insats Grupp. Vilket är en operativ arbetsmetod där flera myndigheter och organisationer samverkar. Syftet med SIG är att fånga upp de ungdomar som är på väg att utveckla brottslighet och andra riskbeteenden. Detta för att därefter bygga ett fungerande nätverk runt dem, det kan till exempel vara skola, socialtjänst, polis, fritid och familj som samlas. Arbetsmetoden i Social Insats Grupp förutsätter att sekretessen får undanröjas genom att den unge individen och föräldrar godkännt detta. Denna arbetsmetod skapar mycket goda förutsättningar för att lyckas då alla får samma information och arbetar nära varandra.

Socialtjänsten beslutar vilka ungdomar som är aktuella för SIG men det krävs ett gott samarbete med Polis och skola för att fånga upp dem. På Nyköpings kommuns socialtjänst finns en SIG samordnare som ansvarar för att skapa nätverket samt uppföljning runt individen.

Vad gör jag om jag hittar något jag tror kan vara narkotika på skolan?

Meddela rektor. Kontakta polisen, till exempel den polis som brukar vara med på era SSP möten. Får ni inte tag på hen så ring Polisen på 114 14 och rådgör.

Bilaga

Tips på länkar, material och källor kring ANDT

ANDT på schemat

Ett metodmaterial som stöd till ANDT-undervisningen

www.drugsmart.com/andt

Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning

Fakta och information om alkohol och narkotika

www.can.se

Folkhälsomyndigheten

Myndigheten med det nationella ansvaret för folkhälsofrågor (uppdrag via socialdepartementet)

www.folkhalsomyndigheten.se

Skoluppdraget

Stöd till skolor i det förebyggande arbetet (material, föreläsningar mm)

www.skoluppdraget.se

Drugsmart

Information och stöd kring frågor om alkohol och andra droger, för ungdomar eller vuxna i ungdomars närhet

www.drugsmart.com

Elevhälsan

En mötesplats för alla som arbetar inom elevhälsan i skolan.

www.elevhalsan.se

Ungdomsmottagningen

Din ungdomsmottagning på nätet

www.umo.se

Tobaksnolla

Webbverktyg samt material att ladda ner eller beställa (för skolor, föräldrar, fritidsgårdar och föreningar)

www.tobaksnolla.se

Fimpaaa

En sluta röka-app för ungdomar

www.umo.se/fimpaaa

Tonårsparlören (IQ-initiativet)

Tips och råd om hur man pratar med ungdomar om alkohol

www.tonarsparloren.se

Non smoking generation

En stödorganisation i tobaksförebyggande arbetet

www.nonsmoking.se

Cannabishjälpen

Fakta om cannabis samt stöd vid missbruk

www.cannabishjalpen.se

Dopingjouren

Fakta om dopning samt stöd vid missbruk

www.dopingjouren.se

Alkoholhjälp

Stöd om man är orolig för sitt eller någon kompis drickande

www.alkoholhjalpen.se

Alkoholprofilen

Gör ett test om du tror att du dricker för mycket alkohol

www.alkoholprofilen.se

Tobaksfakta

Senaste informationen om vad som händer i tobaksfrågan, både i Sverige och världen.

www.tobaksfakta.se

Drugnews

Nyhetsbyrå som fokuserar på Alkohol, Narkotika, Doping och Tobak.

www.drugnews.se

UR – Droger och dilemman

Ett interaktivt undervisningsmaterial

www.ur.se/droger-och-dilemman/#

Nyköpings kommuns ANDT-förebyggande arbete

Om förebyggande arbete i Nyköping, kontaktuppgifter för mer information mm.

www.nykoping.se/andt

Nyköpings tonårsguide

För dig som har en tonåring hemma (fakta, tips och råd om bla ANDT)

www.nykoping.se/tonarsguiden

Nyköping kommuns Ungdomsstödare

www.nykoping.se/ungdomsstodjare